

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ
КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ**

Анотація. Досліджено основні тенденції щодо розкриття та визначення головних методик проведення аудиту в комерційних банках України. Наведено ключові етапи проведення аудиту на прикладі аудиту кредитних операцій банку.

Аннотация. Исследованы основные тенденции по раскрытию и определению главных методик проведения аудита в коммерческих банках Украины. Приведены ключевые этапы проведения аудита на примере аудита кредитных операций банка.

Annotation. The major trends in the identification of basic techniques of audit in commercial banks of Ukraine have been explored. The key stages of the audit with auditing bank credit operations as an example are described.

Ключові слова: аудит, аудит кредитних операцій банку, аудиторська перевірка.

На сучасному етапі структурної перебудови економіки держави за умов необхідності залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій постає проблема підвищення рівня довіри потенційних інвесторів до національної банківської системи. Тому у формуванні стратегії діяльності окремого комерційного банку, так і банківської системи в цілому зростає значення аудиту діяльності кредитних установ як у функціональному, так і в інституційному тлумаченні.

Окремі аспекти проведення аудиту кредитних операцій комерційних банків розглядалися в більшості досліджень та публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Бутинця Ф. Ф., Білухи М. Г., Рудницького В. С., Сопка В. В., Гуцайлюка З. В., Кузмінського Ю. А. та ін. [1]. У той же у цьому напрямі дослідження залишаються невирішені питання теоретичного обґрунтування методики проведення аудиту кредитних операцій комерційних банків, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що на сьогодні Аудиторською палатою України у співпраці з Національним банком України та зацікавленими відомствами розроблено засади нормативного регулювання аудиту, що враховують міжнародний досвід аудиторської практики.

До об'єктів аудиту комерційних банків належать: ведення бухгалтерського обліку, достовірність звітності, стан майна, забезпеченість власними коштами, фінансова стійкість, ліквідність, система управління, якість роботи економічних і технічних служб, планування і прогнозування, система внутрішнього контролю, операції з грошовими коштами, фінансові результати діяльності.

Одним із основних напрямів діяльності кредитної установи є надання грошових коштів клієнтам в обсягах та на умовах, що передбачені угодою.

Саме тому якісний та своєчасний аудит кредитного портфеля банку є вкрай важливим [2].

Варто зазначити, що кредитні операції комерційних банків є важливим формоутворюючим елементом структури доходів та витратів балансу і становлять близько 60 % усіх операцій банку. Виходячи з цього, кредитні операції, як об'єкт аудиту, потребують надзвичайної уваги з боку аудиторських операцій. Адже чітке розмежування аудитором характеру кредитних операцій, які здійснюються комерційним банком, є чи не вирішальним фактором у процесі формування думки аудитора про фінансово-кредитну діяльність комерційного банку в цілому [3, с. 4–5].

Основною метою аудиту кредитних операцій комерційного банку в умовах економічної та фінансової кризи є: формування обґрунтованої незалежної думки про відповідність здійснення кредитних операцій чинним законодавчим актам України;

ефективність даних операцій з погляду їх впливу на рівень фінансової стійкості комерційного банку та їх відповідності стратегічним цілям банку;

правильність та достовірність відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку та звітності банку [4].

Для здійснення детального аналізу всього спектру кредитних операцій комерційного банку, необхідним є впорядкування різних шляхів здійснення кредитних відносин та видів кредитних операцій і групування їх у єдину взаємопов'язану та взаємоузгоджену систему. Для цього слід застосовувати класифікацію кредитних операцій, в основу якої покладено такі основні критерії: специфічні особливості процесів здійснення кредитних відносин; сфера (галузь) спрямування кредитних ресурсів; тривалість здійснення кредитних відносин; ступінь ризику кредитних операцій; від фінансового ринку, в межах якого реалізуються кредитні відносини [5].

Під час проведення перевірки дотримання юридичних норм кредитних операцій аудитором необхідно:

1. Перевірити наявність і правильність оформлення кредитних договорів, кредитних справ позичальників і документів, що до них додаються. Для цього необхідно здійснити суцільну або вибірково (за умови значного обсягу документації, що перевіряється та за дотримання достатньої репрезентативності вибірки) перевірку кредитних справ позичальника. Результати дослідження необхідно відобразити в робочих документах.

2. Окремо провести детальну перевірку документів, що розкривають зміст наданого позичальником

у заставу з тим, що зазначений у документах; дослідити правову належність майна позичальнику та рівень контролю банку за цим майном. Для цього необхідно дослідити акти, специфікації, технічні та інші документи, що характеризують заставлене майно і у разі необхідності слід відвідати місце зберігання предметів застави та вивчити умови його зберігання [5].

3. Перевірити достовірність наявної у банківській установі інформації про характер господарської діяльності та фактичний фінансовий стан позичальників, поручителів та гарантів за кредитною операцією. При цьому необхідно звернутися до місцевих органів влади за місцем реєстрації таких осіб та до банківських установ за місцем наявності розрахункових, поточних та інших рахунків осіб, отримати інформацію попередніх аудиторських перевірок у разі наявності таких [6].

У ході здійснення наступного етапу аудиту – перевірки дотримання комерційним банком економічних нормативів функціонування під час здійснення кредитних операцій, аудитор повинен виконати такі операції:

1. Дослідити процес бухгалтерського обліку кредитних операцій даного комерційного банку шляхом формальної, змістовної та арифметичної перевірки первинних документів та облікових реєстрів даного комерційного банку за рахунками обліку кредитних операцій.

2. Визначити стан спорідненості позичальників відносно банку-кредитора та виявлення інсайдерів – споріднених із банком осіб.

3. Дослідити достовірність обліку коштів за статтями, що формують капітал банку.

4. Провести арифметичну перевірку розрахунку економічних показників за умови достовірності інформації, що буде використовуватись (достовірність визначається за результатами виконання процедур 1 – 3).

5. Порівняти фактичні значення економічних показників із нормативними, що встановлені НБУ [7].

6. У випадку наявності фактів порушень комерційними банками економічних нормативів у минулих звітних періодах необхідно провести дослідження характеру таких порушень, переліку санкцій, застосованих до комерційного банку за їх наслідками, а також стану виконання банком заходів, що передбачені відповідно до таких правопорушень.

У подальшому під час здійснення перевірки достовірності звітності комерційного банку аудитор перевіряє: достовірність та об'єктивність відображення комерційним банком у фінансовому обліку кредитних операцій; рух резервів за наданими кредитами та інших складових кредитно-фінансової діяльності банку;

здійснює порівняння даних реєстру аналітичного і синтетичного обліку установи банку із даними звітних документів і приміток до них, з'ясовуючи їх взаємну узгодженість і відповідність [8].

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що необхідність розвитку та вдосконалення підходів, методики зовнішнього аудиту як вагової складової системи контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності. Опрацювання процедур аудиту націлене на розуміння керівництвом та працівниками банку їх необхідності як послуги, яка поки що використовується не повною мірою через неоднозначне тлумачення об'єктів внутрішнього аудиту у банках.

Наук. керівн. Кожушко О. В.

Література: 1. Редько О. Б. Особливості і напрямки розвитку національного аудиту / О. Б. Редько // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 4. 2. Міжнародні стандарти внутрішнього аудиту. 3. Полстаєва О. Розвиток внутрішнього аудиту / О. Полстаєва // Банковський аудитор. – 2011. – № 10. – С. 4–5. 4. Інструкція про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків, затверджена постановою правління НБУ // Вісник НБУ – 2008. – № 7. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.99 № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 6. Науково-практичний журнал національного банку України "Вісник Національного банку України". – 2010. – № 1. 7. Майборода Т. В. Банківський аудит: проблеми становлення / Т. В. Майборода // Фінанси України – 2011. – № 5. 5. Стубайло Т. Н. Основні напрямки кредитної політики комерційних банків / Т. Н. Стубайло // Банківська справа. – 2010. – № 2.